

אורבך ישראל

נולד ב-1925, בירושלים

התגייס לפלמ"ח ב-1942, הצטרף לפלי"ם ב-1943



ה ע ס נ ה ר י ס ' 0

לה "המחלקה הירושלמית" ואנשיה גויסו מבין חברי "המחנות העולים" בירושלים ותל אביב בתוספת סטודנטים ואפילו בנו משק כמו יונתן גלעדי מרמת רחל ועוד כמה "סתם" ירושלמים שהתנדבו.

יום אחד שמענו שפלוגה א' ירדה לנגב חמושה במקלות לקדם את הגרמנים שהתקרבו למצרים, ושאנחנו פלוגה ו' עולים לגליל להחליף אותם ושהמסע יהיה רגלי.

באילת השחר התארגנו באוהלים, שלושה בכל אוהל. איתי היו לוי פיגנבוים מקרית חיים ויונתן גלעדי מרמת רחל. לוי נהרג בבית קשת במלחמת השחרור ויונתן נהרג בעת שפיקד על יחידת מיעוטים ליד באר שבע. חיים בן דור ודני מס היו שכנים שלנו. דני נהרג עם הל"ה וחיים – בכלד-א-שייך שליד נשר. דני, חיים ואני היינו הנשקים: טיפלנו בנשק ודאגנו לסליקים, וחמישתנו היינו חבורה עליזה: דני היה המבוגר, סטודנט באוניברסיטה, חיים איש ספר, כותב סיפורים ושירים, יונתן שובב טוב לב ולוי קצת מגושם ואמזן מאוד.

עברנו הרבה במשק לצבור ימי אימונים. אבל עם חלוף הימים והשבועות גברו הגשמים, הקור והרטיבות חדרו לעצמות והתמלאנו יאוש. חיפשנו "אקשן".

הקורס הימי הראשון של הפלי"ם (ינואר-מרץ '43) על לוח המודעות של המחלקה הופיעה מודעה על התנדבות לקורס ימי. נראה היה לי שזו ההזדמנות לצאת מעליית הרפת ומגן הירק, וגם באמת אהבתי את הים. נרשמתי. גם חיים בן דור נרשם: "אם לחיות כחרא – אז לפחות לצוף", הוא אמר. נסענו יחד לחיפה לוועדת הקבלה. שכנעתי אותם שאני ימאי מבת גלים, דייג מחולתה ושחיין מצטיין. אותי קיבלו, את חיים לא. חיים המצוברח אמר שעוד מעט נגמרת מלחמת העולם ואנחנו משחקים ב"תנוכה". הוא החליט "לערוק" מהפלמ"ח ולהתגייס לצי הבריטי. וכך עשה. מאוחר יותר אני עצמי נשלחתי לצי הסוחר הבריטי ופגשתי אותו במצרים במדי מלח לבנים, מקטר על בובות הזמן באלכסנדריה.

בינואר '43 הגעתי לקורס הראשון של הפלי"ם. הקורס התקיים בחולות שליד קיסריה העתיקה, אז כפר ערבי קטן.

נולדתי בשנת 1925 בירושלים ועד גיל 11 לא ראיתי ים ולא ידעתי לשחות. בגיל 11 עברנו לשכונת בת גלים בחיפה ומאז הפך הים לחלק מרכזי בחיי.

בחוף בת גלים זומן לי המפגש הראשון עם הים הסוער, בעודי שט על גבי רפסודה מעשה ידי. באותו לילה התנפצה הרפסודה שלי ואני הושלכתי לסלעים. פצוע וזב דם חזרתי הביתה – בתחושה נפלאה ש"יכולתי לו", לים. תחושה דומה זומנה לי עשר שנים לאחר מכן, ממש באותו חוף, לאחר שספינת המעפילים "חיים ארלוזורוב" התנפצה על אותם סלעים בחוף בת גלים לאחר שאני וחברי חמקנו מרודפינו האנגלים. התחושה היתה אותה תחושת ניצחון: יכולנו לים ויכולנו לאנגלים.

הגיוס לפלמ"ח (1942)

בקיץ 1942 הצטרפתי לקומונה הצעירה של "המחנות העולים" בחיפה. שם התרכזו החברים שכבר גמרו לעבוד או ללמוד וחיכו לשאר החברה שלמדו לבחינות הבגרות. יום אחד נשאלנו אם אנחנו רוצים להתנדב לפלמ"ח. לא ידענו הרבה מה זה. אמרו ש"פלוגות המחץ" מתאמנות להלחם בפולש הגרמני. התנדבנו כולנו.

מיד לאחר מכן הוחלט במזכירות "המחנות העולים" שנצא כהכשרה צעירה לחולתה שעל שפת החולה, קיבוץ צעיר שעסק בדיג, ושם נחיה עד שיצטרפו אלינו שאר אנשי השכבה. שמחנו לצאת והרגשנו שם טוב. חברי הטוב בהכשרה היה חמלה (מנחם שבט) שנהרג במלחמת השחרור, בקרב על משמר העמק. חמלה ויהודית היו הזוג הראשון בחדר משפחה. אהבתי את שניהם והרביתי לבקר באוהל שלהם. יום אחד קיבלנו הודעה שעלינו לנדב לפלמ"ח חבר וחברה. החבר היה מנחם. ראיתי כמה קשה להם ההחלטה – הם רק התחילו בחיי משפחה וכבר עליהם להפרד. הצעתי שאצא לפלמ"ח במקום חמלה.

פלוגה ו' של הפלמ"ח ישבה בגבעת חיים ובעין החורש שליד חדרה. הצטרפתי למחלקה של עין החורש. מפקד הפלוגה היה מהנדס תל אביבי בשם ישראל ליברטובסקי. מפקד המחלקה – לוליק גרשנוביץ, מפקדי הכיתות היו מיקי האפט, מייק פירון, מיכה פרי וחיים מתל יוסף. קראו

בתוך מחנות-התובלה כבר ידעו על בואן של המכוניות הגנובות, הכינו צבע, והמכוניות שעטו בדהרה פראית לתוך המחנות והתפזרו במוסכים, ועוד לפני שהמנוע שלהן התקרר מהדרך כבר צובעו במספר הנכון. מפקדי המחנות הישראלים לא נתנו למשטרה הבריטית להכנס, ובמשך יומיים מנעו את כניסתם בתואנות שווא. גם מכוניות ה-TTG נכנסו באותו לילה למחנות. לאחר פעולה זו הוחלט בצבא הבריטי להוציא מאיטליה את כל היחידות הארצישראליות. יותר לא יכולנו לעבוד עם היחידות הצבאיות ולהשתמש במספרים צבאיים למכוניותינו. לכן שכרנו מוסך גדול בסביבות מילנו שבו גרו גם חלק מהחברה (ואז גם הוחלט מי יערוק מהצבא הבריטי).

בפיקודו של אליעזר ביגר התארגנה יחידת התובלה של אונר"א. מעתה נשאו המכוניות שלנו מספרים של הג'וינט ושל אונר"א. אנחנו הסתלקנו, כאמור, עוד לפני בוא המשטרה הצבאית הבריטית. הגענו לתחנת הרכבת, נסענו לגנואה ומשם אליעזר ואני חזרנו למג'נטה. ברצ'יק חזר למרכז במילנו, והחלה התארגנות מחדש.

"הווג'ווד" – 18 – 26 ביוני '46

חזרתי, כאמור, למג'נטה. לאחר זמן מה הגיעו ישראל רותם ובנימין נתיב ועוד כמה חברה ואנו נשלחנו לסכונה להכין את ה"ווג'ווד", קורבטה בת 750 טון שנשאה דגל פנמי. היא הגיעה מאמריקה עם צוות אמריקאי. במשך שלושה שבועות שהכנו את הדרגשים עבדנו מאוד קשה. בהכנת המיטות עסקנו כמעט רק אנחנו, חמישה אנשים, ועוד כמה פליטים שהועסקו בעבודות שונות וכן צוות האוניה.

כשהסתיימו ההכנות יצאנו לקאפו ואדו בעזרת נווט איטלקי (רב החובל של "חנה סנש"), שם חיכו לנו כבר המעפילים – והם מוקפים בשוטרים. הסתבר שהמעורבות של הפרטיזנים הקומוניסטים גרמה לכך. באותו זמן פעלו שתי רשויות בצפון איטליה, זו של הפרטיזנים הקומוניסטים וזו של הממשלה. יחידות הפרטיזנים עוד לא התפזרו אז ובכמה הזדמנויות הם שיתפו איתנו פעולה. הפעם הם הכשילו אותנו. רוסו, מפקד אזור סכונה, נתן הוראה לעצור את התנועה בכביש הראשי כדי לאפשר לנו את העלאת המעפילים לאוניה. אלא שהוא לא היה ערוך לעימות עם המשטרה האיטלקית, וכאשר הופיעה המשטרה הם הסתלקו מהשטח וכך הופתענו באמצע ההעמסה.

יהודה ארזי, שהיה על הרציף, אמר שננסה להעלות על האוניה את הנשים. הוא עצמו נסע לסכונה לנהל משא ומתן עם מפקדת המשטרה האיטלקית. ביקשנו מהשוטרים רשות להעלות את הנשים והילדים באמתלה שבאוניה יש אוכל עבורם, כי הם כבר ממתינים יותר משבע שעות להפלגה. לאחר מכן העלינו גם את הגברים. ארזי הצליח לשלוח הודעה שאם הוא לא יחזור תוך שעתים-שלוש,

עלנו לפרוץ בכוח ולהפליג. וכך עשינו. בשעה תשע בבוקר נחתכו החבלים, העוגן הורם והאוניה הפליגה. כל השליחים העובדים באיטליה היו איתנו על האוניה, חששנו להשאיר אותם פן יאסרו. בחצות היום הורדה לים סירת מוטור ועליה שבעה השליחים שלנו באיטליה, הם צוידו באוכל, מים ודלק ופנו ללה ספציה. עוד באותו ערב קיבלנו הודעה שהם הגיעו בשלום.

על האוניה היו כ-1150 נוסעים, רובם יוצאי פולין, מקצתם מרוסיה, הונגריה ויוון. ברצ'יק היה מפקד האוניה והמלווים מירי כצנלסון, בנימין נתיב ואני. האלחוטאי היה משה ירושלמי.

ההפלגה עברה ללא תקלות. בקרבת חיפה האוניה נתפסה, המעפילים הורדו והובלו לעתלית. ללא התנגדות. המטרה היתה למלא את מחנה עתלית כדי ליצור לחץ על השלטונות. אני הסתלקתי בנמל. ירדתי מהאוטובוס ונכנסתי למשרד של אל-טוביה, שם החלפתי בגדים ויצאתי החוצה. הגעתי בדיוק ל"שבת השחורה". נסעתי לאחותי למעוז. שם לא נערכו חיפושים. ביום ראשון בבוקר באתי לבית סולל-כונה בחיפה, דוידקה מאוד שמח לראות שלא נאסרתי, והוא שלח אותי מיד לבית ההבראה בנוה ים עד יעבור זעם. כעבור כעשרה ימים עליתי על אוניית נוסעים שלקחה אותי שוב למרסיי.

בחזרה לאירופה – "יגור", אוגוסט '46

לאחר שהבאנו ארצה את אוניית המעפילים "ווג'ווד" בה הייתי אחד המלווים, יצאתי שוב לאירופה ללוות אוניית מעפילים נוספת.

הפלגתי כנוסע סמוי על אוניית נוסעים קטנה בשם "קדיו", אוניית מלחמה קנדית שהוסבה לאוניית נוסעים. (נדמה לי שה"קדיו" שימשה אותנו בנסיעה קודמת לאירופה), עברנו דרך נמל אלכסנדריה במצרים וממנה לפיראוס, שם ירדו שני מלווים (אחד מהם היה קיפי), והלאה למרסיי שבצרפת. למרסיי הגעתי בסוף יולי '46. הצלחנו לרדת לחוף בלי להתפס. ברציף חיכו לנו אנשים שהביאו אותנו למחנה עולים ליד העיר.

האחראי במרסיי היה שמריה צמרת מבית השיטה, איתו היו אבי שוורץ מדפנה, פולי פרקש (בן זאב) ועוד. בין שמריה צמרת ליהודה ארזי שהיה אחראי באיטליה לא שררה ידידות גדולה. למעשה ארזי הרחיק את שמריה מאיטליה, וזה בצרפת, לפחות מספרית, עשה יותר חייל. הודיעו לי שנקבעתי כמלווה לאוניה שגמרו להכינה, שמה יהיה "יגור" והיא עתידה לצאת בעוד יומיים מלה סיוטה, נמל קטן ליד מרסיי. ליד הנמל יש מחנה עולים וממנו הם יגיעו בהגל.

ביקשתי לבקר באוניה ולבדוק אם היא מתאימה ומצוידת כראוי. מאמר לי (על ידי שמריה) שזה בלתי אפשרי בגלל הסודיות הנדרשת. הדבר לא נראה לי. עסקתי בהכנת אוניה

שודדים
הדלק
עזרנו
עבודה.
זית של
אנשי
ראיתי
הרכה
למילנו
משה
זין את

ביבות
פציה,
באיות
ה-ttg
זפרים
סיעה
אוניה.

ריות.
ואיתו
יילים
ציה,
זצבא
זראל
לקים
זכימו

זובלו
לקית
זקום
ברור
יטית
פטר

ירד
זדתו
של
זזור
את
זזרו
תיב
כי
זיבו

לפני כן, כבר ליוויתי אוניה וחשבתי שנסיוני חשוב. אבל הלאו היה מוחלט.

למלווה יש דילמה: אם הוא מרבה לשאול שאלות ומעלה בעיות שונות, אומרים שהוא פוחד ומחפשים משהו אחר. אני הערכתי את ידיעותי כימאי מעל לרוב חברי שלא יצא להם להתכשר באוניות סוחר, ולכן ראיתי יותר בעיות טכניות. תמיד נכנס השיקול של "סיכון מחושב", דבר מאוד אישי, שגולש לפעמים לסיכון בלתי מחושב, ואז תלויים בחסדי שמיים. היו הפלגות בעליה ב' שפשוט גבלו בחוסר אחריות. המלווים לעיתים היו מודעים לסכנות ולעיתים – לא, מחוסר ידע או מתוך הגישה של "יהיה בסדר".

לימים, כשעסקתי במחקר על התקופה, מצאתי בגנוזי הממשלה הבריטית דו"חות רבים המתייחסים לעבירות חוק לגבי בטיחות אוניות המעפילים וכושר הפלגתן בתנאים שהיו. ברור שאילו היינו מדקדקים כהוראות החוק באשר לבטיחות – לא היינו מקיימים את עליה ב'. זו היתה הליכה על חבל דק.

הגעתי ללה סיוטה בשעות הערב. פגשתי שם את מלכה רופא האלחוטאית, חברת קיבוץ מעוז חיים. למלכה כבר היה ניסיון רב במחתרת. היא הספיקה להיות שליחה בעירק, מחופשת לחייל מארץ ישראל. כמו כן פגשתי שם אדם מבוגר כבן חמישים בשם מנחם מקבוצת כנרת. הוא השתלם בצרפת בגידול דגי בריכות ובתום לימודיו ביקש משאול אביגור, גיסו וחברו לקיבוץ ומפקד עליה ב' באירופה, לאפשר לו לתרום משהו למאבק, ולחזור לארץ עם אוניית מעפילים. לשם קונספירציה כונה משה. שמי המחתרתי היה עוזי.

אני עולה על ה"גור", אוניה טורקית, קטנה וישנה שהמנוע שלה לא תקין, ואני מזדעזע. הספינה היתה כבת 300 טון, עשויה מעץ, עם מערכת מפרשים ומנוע עזר קטן, בלי סידורי הצלה וכיבוי אש, ונראתה רעועה למדי. העולים שהגיעו והיו צריכים להכנס פנימה קיבלו שוק. היה עליהם לרדת לאיזה חור מתחת למחסן, וחלקם סירבו לעלות לאוניה.

האוניה תוכננה לקחת כ-650 מעפילים – קבוצות של קיבוצים מאורגנים מתנועות שונות, ביניהן קבוצות "הבונים" ו"השומר הצעיר" מאנגליה. חלקם היו בני נוער שבאו לאנגליה מאירופה לפני פרוץ המלחמה והשאר יהודים אנגלים. כמו כן היו קבוצות ממחנות ההשמדה וקבוצה גדולה של פרטיזנים שנלחמו בנאצים ביערות. כולם מאורגנים בקבוצות למפלגותיהם, ובראשם ראשי קבוצות שאיתם היה הקשר.

על הרציף הופיעו במפתיע שאול אביגור ואשתו עם שמריה צמרת. ניגשתי לשוחח איתם ולקבל הוראות אחרונות. שאול אביגור אמר שהוא מבקש שמשה (מנחם) חברו יהיה מפקד הספינה. היתה זו לי הפתעה רבתי. מה עושים? מנחם איננו איש ים וגם לא איש לוחם. אדם חביב מאוד, ודאי

עם הרבה ניסיון חיים, אבל היעמדו לו כוחותיו הפיסיים והנפשיים למסע כזה? אולי זה יישמע כהתחסדות אבל אף פעם לא נלחמתי על קידום ופיקוד. כשהדבר נפל עלי – השתדלתי. אבל במירוץ הקידום לא נטלתי חלק. אמרתי שאני שמח שיש אדם מבוגר ואחראי למשימה, וברור שאשתף איתו פעולה.

ראשוני העולים הגיעו בשורה עורפית אל האוניה, כל אחד נושא תרמיל או חבילה, לפעמים גדולה מגופו. נבהלתי. כבר עשיתי זאת קודם באיטליה, כשהכנו מעפילים לעליה. עמדתי בנקודת ההתכנסות לעליה, העברתי אותם אחד אחד לבדיקת חפציהם האישיים. כל אחד נצמד לצרורו. הניסיון הורה לי שלא לוותר על כלום. השתדלתי להשאיר ברשותם חפצים בעלי ערך נוסטלגי שנדרו איתם כל תקופת השואה, אבל החמרנו מאוד עם שמיכות, נעליים בלות ובעיקר עם נשק.

נוצו פקק בכניסות הצרות. האנשים גם לא רצו לרדת לבטן האוניה והיה צריך "לדחוף" אותם למטה. ראשי הקבוצות לא היו לעזר רב ונוצרה בעיה חמורה. רב החובל הטורקי נבהל, החליט שכבר עלו מספיק נוסעים ועצר את הכניסה. אשתו של שאול אביגור פרצה בבכי ממקומה ברציף, קשה היה לה לראות במחזה. שמריה לקח את רב החובל לחדרו וכנראה שלשל לידיו עוד כמה מטבעות זהב. מנהל הנמל הצרפתי ששיתף עמנו פעולה דחק בנו למהר, די היה בשיחת טלפון אחת למשטרה במרסיי להפסיק את ההעמסה. לבסוף החלטנו להעלות את כל האנשים על הסיפון ולצאת לים. שם נסדרו. זה היה ב-29 ביולי, '46. בשעה שתיים אחר הצהריים יצאנו לים בעזרת גוררת – ישר דרומה, להתרחק מהחוף ומהמים הטריטוריאליים של צרפת.

מי השתייה דלפו מהטנקים. יש להחיל מייד משטר מים קפדני ולהעמיד שמירה מתמדת עד שנמצא פתרון. הופיעה אצלי משלחת של שישה יהודים מגודלי זקן, ובעברית מגומגמת ואידיש הודיעו שאין עבורם אוכל כשר. עניתי להם שהם לא היו אמורים להפליג איתנו, ורק עקב לחץ התנועה שלהם נוספו לרשימה ברגע האחרון. לבסוף התרצו: התפריט הכללי היה סרדינים, ביסקוויטים וירקות טריים, וכו' – במקום הם הכשירו את הגבינה.

קשיים היו מצד שתי קבוצות: הפרטיזנים – קשוחים, עומדים על דרישותיהם, וכשלא מקבלים – לוקחים בכוח. והקבוצה השנייה היו הבעלים של הנשים ההרות. גם כאן היה מחלל ארגוני: ההוראות היו שנשים הרות מעל חמישה חודשים לא עולות באוניות מעפילים אלא מחכות לעליה באוניות נוסעים ועם סרטיפיקטים. אבל הם לא האמינו להבטחות והסתננו לאוניה.

מלכה הודיעה שאין לנו קשר אלחוט. איך לשמור את הדבר בסוד מהצוות הטורקי? הרי הובטח להם שלא יפליגו לארץ ושכאחד מאיי יוון יועברו האנשים לספינה אחרת. וברור שאין עכשיו אפשרות לתאם פגישה עם הספינה

האחרת. פחדנו שרב החובל ישנה כיוון כשיודע לו שהוא נוסע לארץ ישראל. למזלנו הוא נהג תמיד לנסוע לאורך החופים כאבות אבותיו. הוא חשש לצאת ללב ים פן יאבד את המיקום שלו.

עם ההשתרכות האיטית והחום הרב החלו להופיע מחלות עור, מכוויות השמש ומרחיצת הגוף במי ים. היו כמה אנשים שפשוט קפצו למים. זה כמובן מתכון להתאבדות והיה צריך להעמיד שמירה. היה צריך לשכנע את האנשים להפסיק רחצה זו מאחר שכמה מהם קיבלו פצעי מוגלה מכווערים. בבדיקות חוזרות של מצב מי השתייה התברר שיש להחמיר במשמעת המים, ונאלצנו להוריד את הכמות לליטר ומשהו ליום. לאנשי הצוות היו מים משלהם במיכלי המים התקנים שישנם בכל אונייה, והם הסתובבו על הסיפון עם בקבוקים ומכרו מים או קיבלו מנשים שווה כסף עבורם. איומי רב החובל לא הועילו.

על אף שהמצב באוניה נראה יציב וללא זעזועים – האנשים כאילו הסכימו איתו – הלך מצב רוחי ונעכר. רבצה עלי הידיעה שאין מים, אין קשר, ושצריך יהיה לאלץ את הצוות הטורקי להפליג לארץ. בלילות ישבתי ער על גג חדר ההגה, מסתכל על הסיפונים העמוסים באנשים חסרי תנועה ששמו את גורלם בידינו – ומה בידינו לעשות? בתוך תוכי גם הצטברה טינה. חשבתי שזה לא מגיע לנו – לא לאנשים שעל האוניה ולא לי אישית. לימים חזרה אלי הרגשה זו. אחריות אנשי היבשה מסתיימת עם הוצאת האוניה לים – ואז אנו נשארים לבדנו עם ההחלטות, עם איתני הטבע, ובעיקר עם מה שצריך היה להיעשות ולא נעשה.

אור ליום ה-11 לאוגוסט הגיח מעלינו מטוס סויר בריטי לפני שהצלחנו להוריד את האנשים אל מתחת לסיפון. בערב הופיעו שתי משחתות בריטיות ללוות אותנו לחיפה. ב-12 באוגוסט הגענו למפרץ חיפה והטלנו עוגן מחוץ לנמל. מסביב כלי שיט בריטים עם משטרה וצבא.

בינתיים ניגשה לספינה גוררת הנמל עם מי שתייה והחלה חגיגה גדולה. האנשים שתו והתרחצו, רקדו ושרו. ניגשה גם ספינת מוטור של "העוגן" והביאה לחם טרי ומזון. מפקד הסירה שהכיר אותי שר לי לשים לב לככרות הלחם, ובאמת מצאנו בתוכן חבילות של אצבעות דינמיט, פתילים ונפצים. במכתב שצורף הודיע דוידקה נמרי שעומדים לגרש אותנו לקפריסין ועלינו להתנגד לגירוש בכוח. כל חיפה תפגין איתנו. ינסו לפרוץ לנמל ולשחרר אותנו. אם זה לא יצליח, יש לפוצץ את אוניית הגירוש, אבל למנוע אובדן חיים. בינתיים הגיעה האוניה "הנרייטה סולד" עם ילדים מיוון. המלווים היו סמק (שמואל ינאי) וקיפי (אריה קפלן). קשרו אותם לידנו והחלפנו כמה מילים. החלטנו שאונייתנו תתנגד בכוח ואוניית הילדים תתנגד פחות.

בצר השני של המזח עגנו אוניות הגירוש "אושן ויגור" ו"אמפייר רייבל" – אוניות משא גדולות בנות כעשרת אלפים טון כל אחת.

הרציף היה מלא חיילי בריגדת הצנחנים בעלי הכומות האדומות – "הכלניות", וגדרות תייל ומכלאות מסביב כמו לשבויים. הדובר היהודי שהאנגלים גייסו הודיע שתוך עשר דקות על העולים להתחיל לרדת מהספינה – ולא יורדו בכוח. על זה ענו המעפילים במטר חצים ובשירת התקווה. החיילים קיבלו הוראה להתחיל להוריד אנשים. המעפילים נאבקו וחבטו בחיילים. התנהל קרב שנמשך שלוש שעות. בשלב מסוים של המאבק החלטתי לעבור לאוניית הגירוש כדי לנסות לפוצץ אותה עוד בנמל, ותוך כדי מהלומות מספר לדרך צלחה, ירדתי לרציף. על הרציף העבירו את המעפילים בין שתי שורות חיילים שחיפשו בכליהם ובהזדמנות זו גם שפכו עליהם די די טי. כנראה שהייתי במעקב, כי כשעברתי בין שתי שורות החיילים קפצו עלי שני חיילים ולקחו אותי הצידה. ניגש קצין משטרה אנגלי ונערך עלי חיפוש מדוקדק. כמובן שגילו את הפתילה והנפצים. קראו למפקד הפעולה, מייג'ור מהצנחנים, והראו לו את השלל. פרץ ביניהם ויכוח. קצין המשטרה אמר שדרכי אפשר להגיע למפקדי האוניה והמייג'ור טען שקיבל הוראה ברורה להעביר לקפריסין את כולם, מלבד החולים והפצועים. שם יהיה מספיק זמן לחקור אותי. ציודתי בדעת המייג'ור והוא אמנם ניצח. צילמו אותי מכל צד ושילחו אותי במעייטות לאוניית הגירוש.

ירדתי למחסן התחתון של האוניה, החלפתי בגדים וחבשתי כובע כדי לטשטש את זהותי. חיפשתי את משה. הוא היה במחסן השני, יושב משותק כמו בהלם. הוא סיפר שכאשר ראה שתפסו אותי על הרציף, חשב שהיתה הלשנה ועוד על ה"יגור" זרק מהר את הפתיל עם הנפץ למים. גם מלכה עשתה כך. כשראתה שתפסו אותי, זרקה את הכסף שניתן לנו לשעת חירום – 100 לירות סטרלינג. את מכשיר האלחוט המת שלה זרקנו עוד קודם לכן לים. בא לי לבכות. הסתכלתי בוחה על הכרמל שהלך ונעלם מאחורינו. אני לא כל כך בכיין מטבעי, אבל דמעות זלגו מעיני למראה האנשים בכלווי הסחבות המסתכלים בעצב אל הכרמל הנעלם. מה עוד עליהם לעבור כדי להגיע אל המנוחה והנחלה?

בקפריסין לא התנגדנו להורדת המעפילים מאוניית הגירוש כי מצבם הגופני והנפשי היה מעורער. המעפילים ההמומים ירדו בלי שום התנגדות אל אסדות הפלישה שהכניסו אותנו לנמל. מחבילותיהם כבר לא נשאר הרבה, כל אחד וצרור סמרטוטי איתו. הועמסנו על משאיות ונלקחנו למחנה האוהלים בקראולוס שליד פמגוסטה.

מחנה קראולוס המרוחק כמה קילומטרים מפמגוסטה הוקם בחופזה, בלי שום סידורים אלמנטריים. נוצרה אנדרלמוסיה כללית. אנשים התנפלו על האוכל והשתלטו על האוהלים, בעוד החיילים הבריטים אובדי עצות. לא היתה ברירה אלא להקים שוב את המשטר שהנהגנו בספינה – עם ראשי הקבוצות, הטבחים, התורניות, הניקיון וכל שאר המרכיבים

ההופכים את חיי המחנה לאפשריים. פניתי למייג'ור, מפקד המחנה, והצעתי שנשתף פעולה, הצגתי את עצמי כמפקד המעפילים, ואני בסך הכל בן 21.

"הנרייטה סולד" והילדים הגיעה מייד אחרינו. התארגנו יחד לניהול חיי המחנה. לאחר מכן, כשהגיעו גם ה"כ"ג" וה"כתריאל יפה" החלטנו שקיפי ייצג את המחנות בפני הבריטים. סמק חמק מהמחנה לשטח האי והחל לארגן את בריחת המלווים והחזרתם ארצה ולאירופה. הוא הסתייע בקומוניסטים יוונים ששיתפו איתנו פעולה נגד הבריטים. כאן החלו גם חיי האישיים. בין העולות באונייה "יגור" היתה נערה מאנגליה ממוצא יהודי-גרמני. רות שמה, תכולת עיניים ובהירת שיער, שמשכה את תשומת לבי. בלי שתרגיש עקבתי אחריה כל זמן הנסיעה, נזהר שלא ליצור קשר יותר קרוב. היא מאוד מצאה חן בעיני.

בינתיים הצטרף אלינו גם חברי ישראל רותם שבא כמלווה עם הספינה "תל חי" וגורש אף הוא לקפריסין. חיינו עם קיבוץ "הבונים" בפרופיל נמוך, מחכים לשעת כושר לחמוק החוצה. מסביב לגדר התיל של המחנה ניצבו מגדלי תצפית עם זרקורים, מאויישים בחיילים. שכבנו ליד הגדר, מנסים לעקוב אחר חילופי המשמרות ולברוק את ערנותם. כל אחד מאיתנו יצא עם נערה ושמיכה כדי לא לעורר חשד. ראיתי לי דרך אלגנטית לצאת עם נערת. בהתחלה סירבה, אבל כשהסברתי לה את מטרת התרגיל, שיתפה פעולה בשמחה.

שהיתי במחנה הגירוש כחודשיים, עד שיום אחד שאול אהרונוב ואני יצאנו מהמחנה עם קבוצת ילדים שיצאה לרחצה בים, כשהילדים חזרו למחנה הם הצליחו לבלבל את הספירה בעליה למכונית ואנחנו הסתתרנו עד חשיכה מאחורי סלע ועם חשיכה הלכנו לפמגוסטה. שם נפגשנו עם שאר החברה שחלקם יצאו מהמחנות בתור פועלים יוונים וחלקם חמקו מבעד לגדר. יצאנו תשעה אנשים ליוון על מנת להתפזר באירופה לשם המשכת העבודה. רות הגיעה לארץ בדצמבר '46 והיתה בהכשרה בכפר בלום. באפריל '47 חזרתי לארץ וזמן קצר לאחר מכן נישאנו.

"חיים ארלוזורוב" - מרץ '47

לקח לנו כחודשיים להגיע מפמגוסטה למרסיי, חודשיים רצופי הרפתקאות, שכוללים מרדף, מאסר, וכמעט מאסר על ידי הבריטים. עם הגיעי למרסיי הצטרפתי לצוות שעסק בהכנת האוניה "חיים ארלוזורוב", קורבטה קנדית. בצוות ההכנה היו גדע שוחט, אריה אליאב, ניסן לויתן, צבי כצנלסון, גד הילב ומוסיק (משה גדרון). האוניה יצאה ממרסיי לקופנהגן, שם המתנו לריכוזם של העולים בנמל טרלבורג שבשבדיה. המשטרה הדנית פיקחה על האוניה יומם ולילה כי האנגלים מסרו לה שאוניה זו נועדה להוביל נשים כדי למכור אותן לזנות בדרום אמריקה. לאחר כמה ימים נכנסנו לנמל טרלבורג, נמל קטן בדרום שבדיה,

וחיכינו לעולים. והנה מגיעה רכבת שממנה יורדות גברות מפורכסות עם פרוות ומזוודות. בזמנו נחתם הסכם בין הרוזן טורנדוט לבין הימלר על הצלת מאות ילדות יהודיות. הילדות בגרו בנתיים והפכו לנשים, וקשה היה לשכנע אותן לוותר על המזוודות. כ-800 מעפילות עלו על האוניה. הצוות הישראלי כלל את גד הילב רב החובל, לובה אליאב מפקד האוניה, ניסן לויתן, מירי ואנוכי מלווים ומוסיק אלחוטאי. באיטליה הצטרפו אלינו כמה חיילים ישראלים שהיו בדרכם ארצה, ביניהם אברהם שביט. נכנסנו לנמל לה-הבר על מנת להצטייד בדלק, מים ואוכל ונעצרנו על ידי שלטונות הנמל הצרפתיים. בחלונות הגבוהים בפריז החל מו"מ מייגע על שחרורנו. בשלב מסוים הוחלט להעמיס כ-800 עולים נוספים מבסיס ההעמסה שליד טרנטו שבאיטליה. וכך, עם כ-1400 עולים, יצאנו בכיוון לארץ. אווירונים בריטים זיהו אותנו בשלב די מוקדם ומייד נשלחו אוניות מלחמה לכתר אותנו. התפתח קרב בין "חיים ארלוזורוב" לבין אוניות המלחמה, ולאחר תמרוני התחמקות הגיעה ספינתנו לחוף בת גלים.

החלטנו שחלק מהמלווים ימשיך עם העולים לקפריסין וחלק ישתדל לחמוק לחוף. נקבע שניסן לויתן ואברהם שביט מבין החיילים ואנוכי נגיע לחוף. התחבאנו בחדר ההגה המוצף מים ובלילה השתלשלנו לים מירכתי האוניה. על האוניה הריקה הוצבה כיתת שוטרים ערבים. שחינו לחוף, ביקשנו מקלט בבית של משפחה בבת גלים, מכרים מילדות. בבוך נתנו להם את מספר הטלפון של סולל-בונה, ובתשע דוידקה נמרי בא לקחת אותנו.

הייתי די עייף מעליה ב', עייף מהנסיעות האלה. היתה לי אולי המגרעת שהייתי ימאי וראיתי איך זה הולך ואיך זה מתנהל ופשוט לא יכולתי. גם ה"חיים ארלוזורוב" היו לה בעיות חמורות מאוד מבחינה ימית. וביקשתי חופשה. אמרו לי: חופשה מקבל רק מי שמתחתן. כשרות חברתי הגיעה ארצה היא התקשרה עם אמי ועם אחותי ונוצר קשר משפחתי. אז אמרתי: בסדר, אני מתחתן ונוסע למעוז. חייתי במעוז חצי שנה. עבדתי עם אחותי במסגריה.

ופה אני רוצה להוסיף במאמר מוסגר: תמיד דיברנו מה יהיה הלאה. היינו חברים מאוד קרובים, אנשי הפלי"ם. אולי דווקא בגלל שלא השתפשנו יותר מדי זמן יחד. כל אחד היה מוצב במקום אחר, לכן הפגישות היו מאוד סוערות, זו לא היתה מחלקה שכל השנים יחד. או גדר. ולכן הידירות בינינו היתה כזו שתמיד רצינו לדעת האחד על השני. מה הוא עושה. ודיברנו על איזה גוף שנקים יחד אחרי שהעניין יגמר. דיברנו על הליכה לקיבוץ. או על הקמת קיבוץ חדש, קיבוץ ימי.

מכל מקום, בתום החופשה במעוז נקראתי לחזור והוטל עלי ריכוז קורס 8 של הפלי"ם בקיסריה. השתתפנו במספר פעולות של "המאבק", ביניהן פיצוץ הרדאר במשטרת אולגה. בפעולות אלה שימשנו בעיקר כסבלים: סחבנו את חומר הנפץ.

120.-

1033433

השערים פתוחים

אסופת זכרונות
העפלה 1945-1948

מהדורה שניה - מתוקנת ומעודכנת

לחיי
הספינות
שבדרך



1001